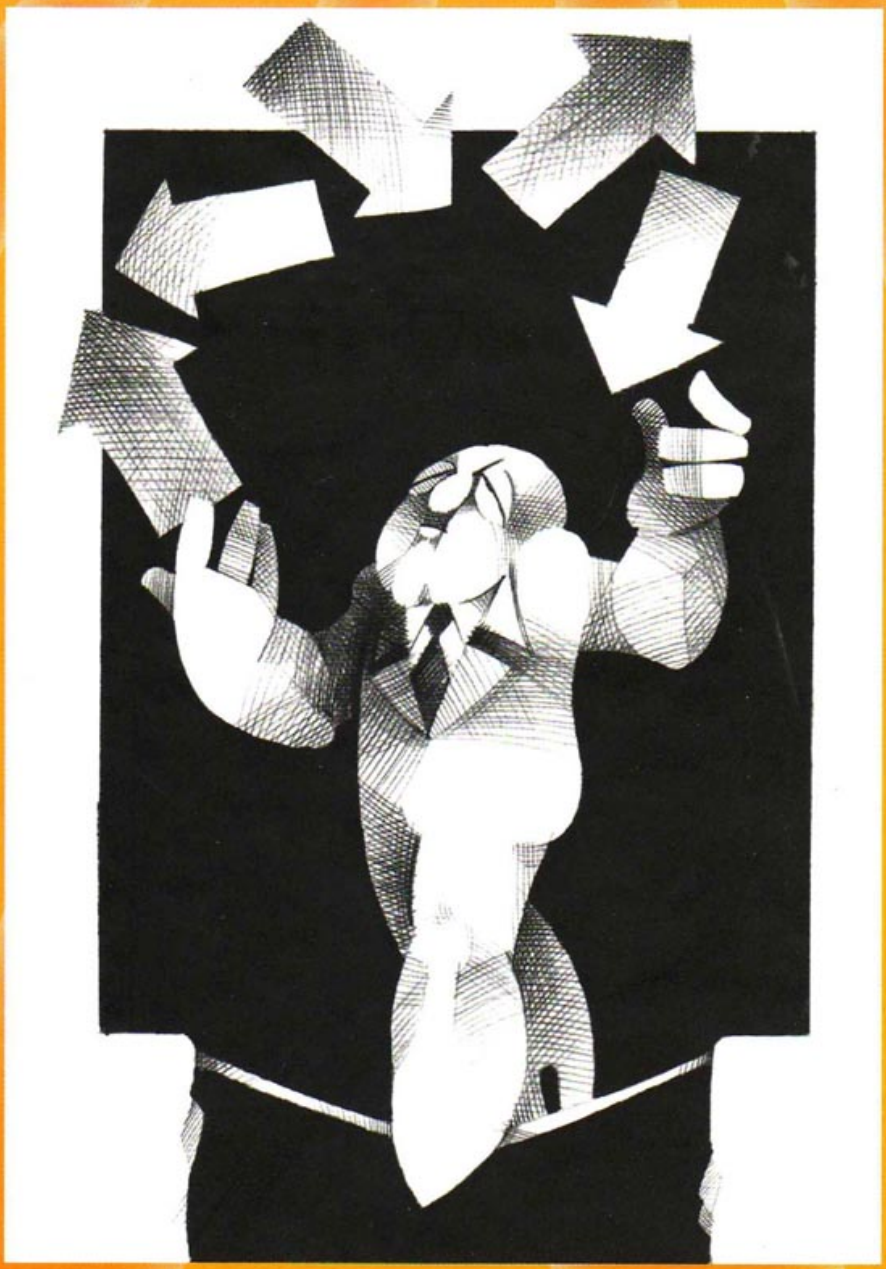
HUMORISTICKÉ POVIEDKY

Berco Trnavec

KROTENIE KLAUNOV

HUMORISTICKÉ POVIEDKY

Berco Trnavec

KROTENIE KLAUNOV

2009

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

1000
1000

Berco Trnavec

KROTENIE KLAUNOV

Ilustrácie Bobo Pernecký

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV

Copyright © Berco Trnavec, 2009
Illustrations © Bobo Pernecký 2009
Epiloque © Milan Kenda 2009
© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsss@stonline.sk
http://www.vsss.sk

Kniha vychádza s finančným prispením
Literárneho fondu vo forme tvorivého štipendia
udeleného autorovi Sekciou pre pôvodnú literatúru.

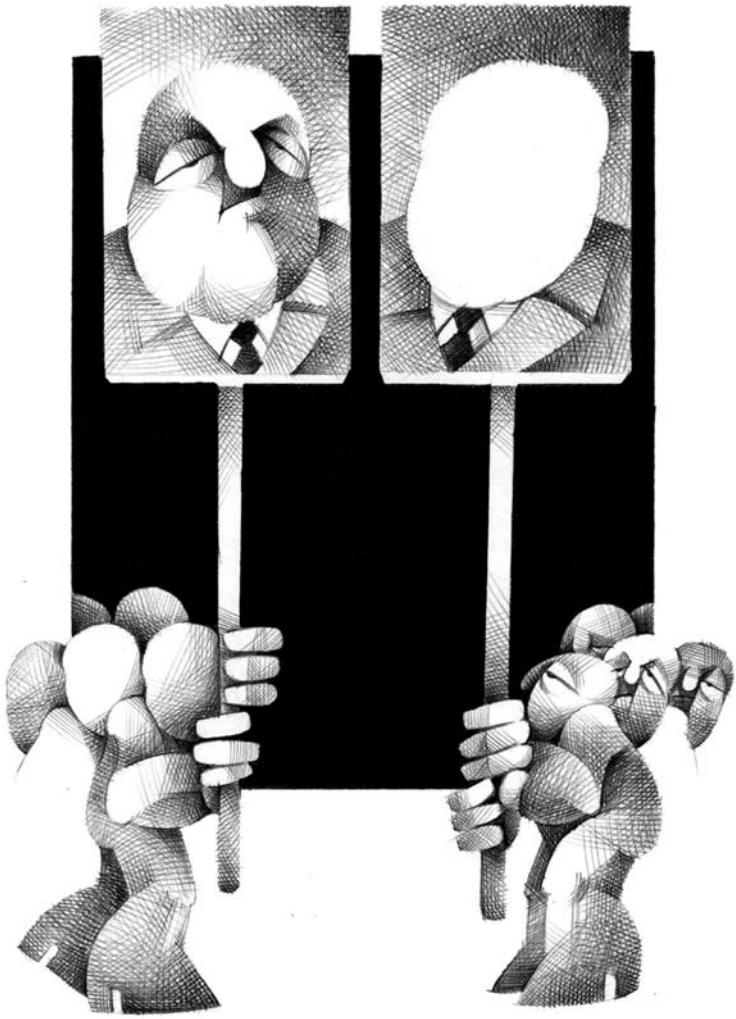
VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV, spol. s r. o.

Berco Trnavec: Krotenie klaunov
Doslov napísal Milan Kenda
Zodpovedná redaktorka Božena Rolková
Obálku s použitím ilustrácie Boba Perneckého graficky spracoval Dušan Babjak
Sadzba a tlač ETERNA Press
Prvé vydanie
Printed in Slovakia

ISBN 978–80–8061–386–0

Motto:

Situácia je beznádejná, nie však vážna!
Oliver J. Flanagan, írsky politik

Tajomník Daňo povedal Galbičkovi:

– Pozri sa, Galbička, ty by si sa konečne potreboval usadiť. Miest si už zmenil dosť a nie si najmladší. Urob ty čosi pre nás, my urobíme pre teba.

Galbička nevedel, kam tajomník mieri, ale plného očakávania akejsi výhodnej možnosti ho už teraz obliala vlna šťastia.

– Samozrejme, súdruh tajomník. Veľmi rád! Len… čo by to, ako, malo byť?

– Takto, Galbička: škola chystá veľkú slávnosť. Budú mať desaťročné jubileum svojho otvorenia. A jej prvý riaditeľ, súdruh Košinár, terajší predseda ONV, chce, aby oslava mala dôstojný priebeh a vysokú ideovú úroveň.

– Je to od súdruha predsedu pekné, že na školu nezabudol.

– Určite. Ani na mesto. Je lokálpatriotom ako sa patrí a my sme naňho hrdí. Chceme mu preto urobiť radosť. Rámec osláv by mal byť nasledujúci: hlavnú reč prednesie predseda MNV, súdruh Radošinský. Za školu prehovorí jej nový riaditeľ, a pár slávnostných slov povie i sám súdruh Košinár. Bude spevokol, budú recitácie pokrokových básní, vystúpi tanečný súbor Iskra, zahrá dychová hudba Železničiar. Možno v polovici, možno viac ku koncu slávnosti by si vystúpil ty ako robotník.

– Ale ja som pomocný školník.

– Bol si aj pravý robotník na stavbe priehrady v Kostoľanoch. Ty si z Trebatíc, však?

– Áno.

– No vidíš. Všetko vieme. Nemal si ľahký život. A práve o tom by si mal našej mladej generácii porozprávať.

– Ale keď ja nie som zvyknutý hovoriť…

– Veď to je práve dobre. Povieš svojimi slovami. Nevyumelkovane. Ako ti zobák narástol. O to ide. Na tému Kedysi a dnes. Jednoducho porovnáš, ako sa ti v minulosti žilo zle a ako sa ti teraz, po Víťaznom Februári, žije dobre. A neboj sa na ten rozdiel pritlačiť, – tajomník si päsťou potlačil do dlane. – Aj poriadne, kvôli zrozumiteľnosti. Rozumieš.

– Rozumiem.

– Teda. Starý Duchaj odíde do penzie a odsťahuje sa na chalupu do Maduníc. Pre teba sa uvoľní školský byt. S kuchárkou Ruženkou sa konečne budete môcť zobrať. Rozmýšľaj.

– Urobím, čo bude v mojich silách, súdruh tajomník.

– Sedelo by vás vpredu pred prítomnými desať robotníkov v montérkových kombinézach, každý by ste mali na kolenách pionierku s červenou šatkou na krku. No a ty by si porozprával, ako ti voľakedy bolo zle a ako ti je teraz dobre. Dobre?

– Vynasnažím sa, súdruh tajomník.

Galbička žil ako vo sne. Iný život. Hlavu mal stále na oslavách. Pri oprave vodovodu vytopil dve triedy. V pivničnej školskej dielni si na brúske div nezodral palec. Deň oslavy sa blížil. Galbička spálil transformátor. Z pomocného školníka bola postupne len polovica. V deň osláv nemohol už dať do úst ani sústo. Kým ostatní robotníci sa v šatni, kde čakali všetci účinkujúci na svoje vystúpenie, veselo zabávali, Galbička, biely ako krieda, nestratil slovo. V duchu si stále opakoval, čo povie. A keď napokon organizačný referent, učiteľ občianskej výchovy, dal robotníkom pokyn na odchod do slávnostne vyzdobnej telocvične na ich číslo, Galbička ani nevedel, ako ta prešiel. Až keď už sedel na stoličke, zbadal, ako mu tajomník Daňo v čestnom predsedníctve tlačením päste jednej ruky do dlane druhej pripomínal ich dohodu, pritlačiť. Nenápadne prikývol. Nato prišli červenajúce sa pionierky a sadli si robotníkom na kolená. Občiankar ukázal prstom na Galbičku. Nádejný školník si odkašľal a vedomý si toho, že bojuje o celý svoj ďalší život, začal:

– Vážení prítomní, milá mládež, ja teda neviem… nie som nejaký rečník, chcel by som vám len porozprávať, ako sa nám kedysi žilo zle a ako sa nám teraz žije dobre. Nuž, čo vám mám hovoriť, kedysi sa žilo strašne ťažko. Treli sme len núdzu s biedou, ba niekedy ani na to nebolo. Čo sme najčastejšie jedávali? Šošovicovú polievku bez šošovice, krúpovú kašu bez krúpov, len s drobnými kamienkami, alebo inokedy makové vymýšľance, či suché obzerance doplnené zvyškami zo včerajších predstáv; vyšpárali sme si zuby a boli sme po obede. Lepšia strava bola len s kôrkami, s ktorými sme chodili k otvoreným oknám hotelových kuchýň, aby sme k nim tak mali vôňu z omáčok. Rezne sme jedávali iba v nedeľu a vo sviatok z kôry stromov.

Galbička úkosom úpozrel na tváre za predsedníckym stolom. Boli tuhé. Vedel, čo to znamenalo: boli napäté, zatiaľ z nesplneného očakávania.

– Okrem toho boli aj tuhé zimy. Hneď tu, hneď tam komusi zmrzlo ucho či nos, alebo pol tela. Bolo to hrozné ťahať sa potom zvyšok života so zmrznutou polovicou, ktorú nebolo ako rozmraziť. Z čoho kúpiť drevo na zakúrenie, keď polia boli všetky kamenisté a do kopca a nič neurodili? Šťastný, kto zmrzol celý. Pretože aj letné horúčavy vtedy nešli nad päť stupňov. Tak sa nám prvý pobral otec,

ktorého sa nám nikdy nepodarilo rozmraziť. Hneď za ním sa pobrala i matka. Iba sme im s plačom zakývali. Zostalo nás dvadsaťsedem malých detí, také schodíky, siroty, a keďže sme bývali len v studenej škatuli z baťových topánok, nečudo, že sme jeden po druhom zomierali.

Nový Galbičkov pohľad na predsednícky stôl. Aj keď pionierky plakalil, poprední činitelia so zamračenými tvárami ešte nevyjadrovali spokojnosť s jeho zrejme slabým útokom na city, o politickej sile jeho svedectva ani nehovoriac. Pritlačil.

– Chcem povedať, až tridsaťsedem detí nás zostalo ubiedených, a tá škatuľa bola úplne roztrhaná a ťahalo do nej zo všetkých strán! A chudobná rodina tiež nemohla pomôcť. Žobráci, ktorí chodili žobrať iba od žobrákov, lebo tu boli len žobráci. Paľo Mrenko tak žobrával vo Vrbovom, mohli by ste sa ho spýtať, keby ešte žil. Ondro Krutohlav žobrával v Krajnom a Magda takisto neúspešne v Lopašove, o čom svedčia ich úmrtia. Títo dvaja šli na druhý svet mimoriadne rýchlo, pretože boli takí chudobní, že žobrávali len každý druhý deň, pretože žobrácku kabelu mali spoločnú a museli si ju požičiavať.

A tak to šlo aj s ostatnými súrodencami. Do jedného zašli. Belický, Kravčík, Pätiprst, Mokrý, Balbúch, Tkaničková, Vrabčín, Čabianska, Hrivko, Lipák atakďalej.

Galbičkova pionierka plakala najviac.

– Ostal som len ja sám, ako kôl v plote. Oženil som sa s Amalou Lysáčkou a mali sme spolu dvadsať… nie, tridsať… (pohľad na tajomníka Daňa rozhodne nevyjadroval spokojnosť, pritlačil) čo to hovorím, štyridsať detí, najmenej, a pošli až na dve. – Upotený si vydýchol. – Aj manželka. Napokon som tiež dostal suchoty a po veľkom trápení som sa pobral na druhý svet aj ja sám. A to ma tak rozľútostilo, až som z toho zomrel.

Teraz už plačú všetky pionierky.

– Posledné dve deti, úplné siroty zostali bez najmenšej pomoci. Neušli sa im veru ani omrvinky. Aj tie im ukradli mravce. Preto tri dni po mne zomrel aj môj Jožko a o štvrť na päť aj Zuzka.

Z toľkého nešťastia, ktoré rodinu prenasledovalo, sa už rozcítil aj samotný Galbička. Fňuká a utiera si dva prúdy sĺz.

Vzápätí sa mu však tvár rozjasnila a sálalo z nej neskonalé šťastie.

– Dnes však, vážení a milé deti, po Víťaznom Februári tisíc deväťsto štyridsať osem je všetko iné! Žije sa nám radostne a sme šťastní! V blahobyte na niekdajšie naše úmrtia ani nepomyslíme. Otec s matkou dostávajú vysokú penziu, obaja moji súredenci zarábajú ohromné peniaze. Manželka bohatne v mliekarni a ja v škole, chcem

povedať, ako robotník na výstavbe hydroelektrárne! Kedysi som aj v nedeľu musel chodiť v šatách, čo som mal na robotný deň. A dnes? Dnes aj v robotné dni nosím šaty, čo mám na nedeľu! Milé deti, zlatí pionieri! A všetci bývame v takých nadmerných bytoch, že sa v nich pohybujeme iba s kompasom, aby sme sa nestratili. Naše mesačné príjmy dosahujú astronomické čísla, kvôli ktorým udržiavame družobný vzťah s pracovníkmi Skalnatého Plesa, aby nám vypomáhali so zrátaním.

Vrchnosť za predsedníckym stolom však akoby nikdy nemala dosť. Na tvárach videl vybičované očakávanie. Zuby zaťaté, žuvacie svaly navreté, oči vypúlené. Iba na tvári nového riaditeľa je mierny žičlivý úsmev. Galbička sa však nedá zmiasť a uvedomuje si Daňom prízvukovanú inštrukciu – pritlačiť. Veď dobre. Ale ako ešte? Spomenul si na polia. Skúsi, čo sa z nich dá vytĺcť.

– Zeme sme všetky dali do JRD a pôda už dnes dáva neslýchané výnosy. Kedysi neúrodná, štrkovitá zem do kopca sa stala zárukou blahobytu. Bodaj by aj nie! Keď sú to také žírne lány. Všetko rovina ako dlaň a úrodná čiernozem…

Galbičkovi sa krútila hlava. Utrel si čelo, pionierku posadil na stoličku a vyšiel na vzduch. Po skončení osláv desiateho výročia otvorenia školy sa pritočil k Daňovi.

– Tak, súdruh tajomník, mám nádej?

– Nuž, Galbička, ako ti to povedať… Veci sa, žiaľ, ako som sa dozvedel, vraj skomplikovali. Starý Duchaj ešte do penzie neodchádza. Ukazuje sa, že cenná je jeho prax. Len potrebuje k sebe niekoho mladšieho…

Galbička pochopil, že skončil aj na škole ako pomocný školník. Neulahodil. Otočil sa a bez pozdravu odišiel. Akú len zas mohol urobiť chybu? – kládol si otázku. Určite sa predsedníctvu málilo aj tých štyridsaťsedem z hladu pomretých batoliat. Keď ja, chruňo, vždy chcem byť čo najbližšie k pravde, vyčítal si. Nemohol som drisnúť, že ich bolo trebárs päťdesiatsedem. Alebo šesťdesiatsedem? Čo by mi bolo odtrhlo jazyk? Do paroma, tu mám ponaučenie. Nabudúce sa musím zachovať oveľa lepšie…

Hoci dobre vedel, že žiadne nabudúce už nikdy nebude.

TATRANSKÁ POVIEDKA

Juro Kôľaviak je chatárom v Chate pod Chabencom. Mocný kostnatý chlap drsnej tváre a dobráckych očí. Vyrástol tu na chate, ktorú prevzal po nebohom otcovi, v horách, na zdravom vzduchu, na švábke, slanine a pálenke, na syre, chlebe a žinčici. Tatranec – Slovák ako repa.

Len od istého času sa s ním začali diať čudné veci. Keď návštevník chcel, povedzme, okrúžok oštiepka a Kôľaviak akurát v chate nemal, zahlásil:

– Vydržte chvíľu, zaraz prinesiem, stopíkom som tu raz-dva.

Hoci šiel iba toť, na skok pod grúň k bačovi Drgoňovi.

A keď svojho času prišiel na salaš po oštiepky a syr, zahľadený do neznáma zasnene prevravel:

– Ba hej, sú tí Slováci zvláštny národ. Taký rázovitý ľud je to. Salašnícky. Fujara, krpce, gajdence, odzemok…! Ej, bisťu nebodaj, tisíc striel hrmených ti do matere páralo!!! A akú má len krásnu reč, zvonivú, ľubozvučnú. Rozumieť sa tomu síce nedá, ale pekná je. Darmo, rytmický zákon. A tie kroje! Sedemdesiat sukien, čepce, mentieky, oči môže človek na tom nechať! – Na chvíľu sa odmlčal a potom opäť nadchnuto volal: – Slovenská príroda! Ó, tá je úchvatná! Keď tak človek vyjde na Ďumbier a vidí tie modravé diaľavy… strieborné končiare venčené prstencami hmly…

– Syr už je odvážený, – prerušil ho bača.

Kôľaviak vytiahol peňaženku a zaplatil. Chcel ju už schovať, ale vtom ho čosi zadržalo, vybral dvadsať halierov a vtlačil ich bačovi do dlane.

– Niečo na vypitie, na hriatô, – rečie, – rozdeľte sa i tu, ľa, s valachmi, – a zanechajúc baču i dvoch honelníkov v nemom úžase, odišiel.

Videli ho potom ako sa štveral na kopec a tu otočený oproti skalným bralám podchvíľou rozjarene vykrikoval:

– Uhu! Uhu!..... Hollalalijú!.... Zdeničko!

A po chvíli tíško opakoval:

– Tá tatranská ozvena, tá pravá tatranská ozvena…

Keď spozoroval, že za ním ktosi stojí, nahodil na tvár úsmev a milo sa spýtal:

– Prosím vás, prostý slovenský človeče, koľko hodín cesty je odtiaľto najbližšia dedinka, osada alebo aspoň nejaká horáreň, či zrub

ako tu vravia? Neviem sa teraz v tejto divej slovenskej prírode orientovať. Pred chvíľou ma napadli zbojníci a ozbíjali ma o buzolu…

Doma už nepopíja slivovicu, nejedáva slaninu s chlebom a cibuľkou, ani bryndzu ani parenice. Ťažké je mu to do žalúdka. Obľúbil si krémeše. – A žinčicu? – vraví. – Bol som jej kedysi, za mlada, vypil aj zo päť črpákov, ale neviete si predstaviť, ako ma dnes preháňa… – a začervená sa. A ono ho to naozaj preháňa, schúlostivel. No smútok sa ho napriek tomu nikdy nechytil, to nie. V chate bola vždy dobrá nálada, o rozptýlenie mal postarané. Veselých hostí bolo vždy dosť. Zakaždým, keď sa vrátili z výletu ubabraní od čučoriedok, posadali si na dlážku do kruhu, do prostriedku dali na veľkú pokrievku, krížom dve triesky, podpálili ich a takto pri táboráku sa veselili, pošpásovali a spomínajúc na mladosť spievali trampské piesne. Jednu z nich sa skoro naučil i Kôľaviak:

Jó, Marta je Marta,
a kde Marta je,
tam i parta je.
Hned Marta hledá partu,
hned parta hledá Martu.
Jó, Marta je Marta,
a kde Marta je,
tam i parta je!

Najviac mu zaimponovala, lebo mala podľa neho najviac predností. Mala ľahkú melódiu, a mohol ju spievať aj keď ešte presne nevedel, kedy treba povedať Marta a kedy parta, a nech to prehodil akokoľvek, piesni to vôbec neuškodilo. To si na nej zvlášť pochvaľoval, obľúbil si ju a potom už zo zvyku ju mal na perách stále. Tiež si ju práve nôtil, keď k nemu prišiel na jednu už z veľmi zriedkavých návštev bača Drgoň. Bolo krásne slnečné popoludnie. Kôľaviak stál na rebríku a vyťahoval klince z tabuľky, čo niesla názov chaty i s menom vedúceho. Starý Drgoň sa zastavil kúsok od rebríka, zaodŕhal, aby na seba upozornil, ale chatár ho ani teraz nezbadal, taký bol zabratý do svojej roboty.

Jó, Marta je Marta,
a kde Marta je,
tam i parta je – nieslo sa zhora.

– Daj bože zdravia! – ozval sa bača Drgoň.

Chatár sa trochu obrátil.

– Á, vítejte, pane báčo! Nuže, copak?

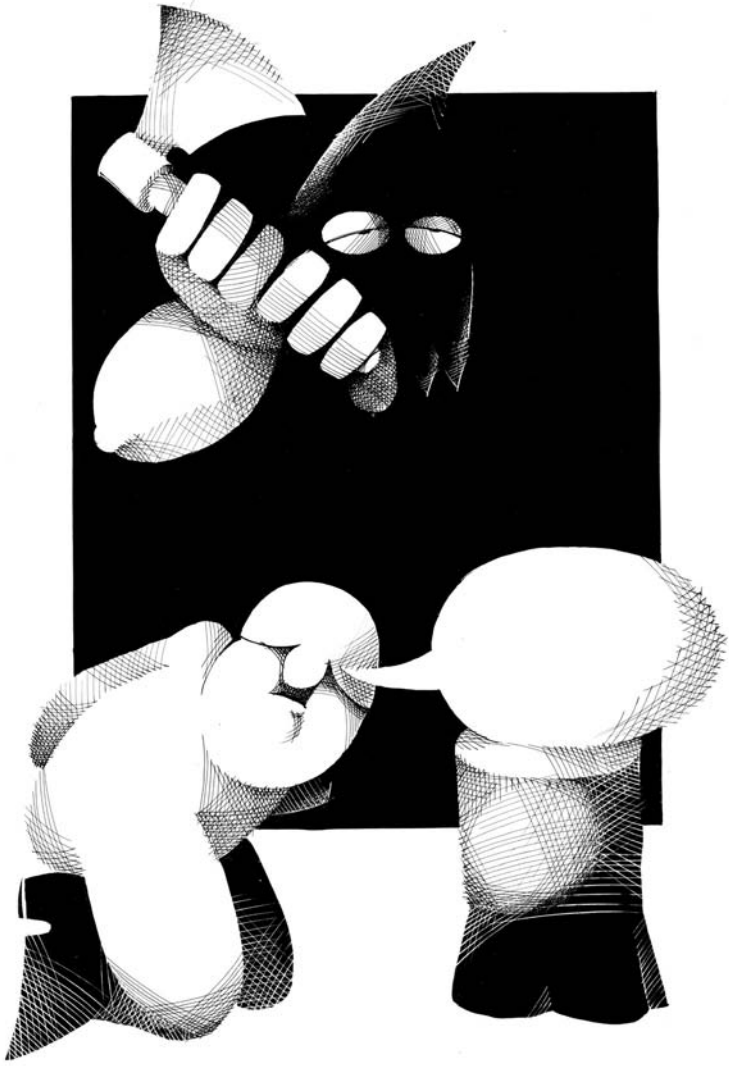
– Ech Kôľaviak, či si sa ty ale zmenil…! – zavzdychal bača.

– Ale vono to víte, – hovorí Kôľaviak len akoby mimochodom, – když člověk žije dvacet let v cizím prostředí, přes všechny ty porady,

školení a semináře pražskejch soudruhů ze všech centrálních orgánů – tak s tím nakonec jako sroste, asimiluje se, že jo, – a pokojne pribíjal nad dvere novú tabuľku:

CHATA POD CHABENCEM
Vedoucí Jiří Kůlevák.

DVOJNÍCI

Skončili sa raňajšie správy i s krátkym mimoriadnym prejavom, úradník Viliam Lazovský vypol rádio a náhlil sa do kancelárie. Čakalo ho dnes zvlášť veľa práce, preto si do aktovky pribalil aj dva krajce chleba s klobáskou a paprikou, aby sa nemusel zbytočne zdržiavať vyčakávaním na obed. Rýchlo zbehol po schodoch na ulicu, keď tu – nechcel veriť vlastným očiam – uvidel svojho prvého dvojníka v živote. Akurát dnes! Nemať takto naponáhlo, hneď sa mu prihovorí, teraz sa na seba mohli iba trochu usmiať a uháňali každý po svojom. No v ďalšej ulici opäť stretol dvojníka, a nemohol to byť ten predošlý. Vtedy už zaklial. A čo je vonkoncom neuveriteľné, dokonca i tretieho, hoci ten mu, popravde, nebol podobný až natoľko. Ale uvedomil si, že niektoré výrazné črty svojej tváre nachádzal ešte u mnohých ľudí, ktorých cestou postretal. A keď si potom na vrátnici všimol starého vrátnika, bol by prisahal, že sa pozerá na seba o tridsať rokov…

Rýchlo radšej za sebou zatvoril dvere kancelárie a hneď sa pustil do práce v obavách, že mu z jej množstva začína šibať. Tak aby z nej čím skôr ubúdalo.

O to väčšmi bol prekvapený, keď potom vyšiel z úradu. Všetci ľudia, čo sa ich len tmolilo po uliciach, boli samí dvojníci!

Keď hľadal logické vysvetlenie nevídaného javu, vynárala sa mu možná súvislosť práve s krátkym prejavom v ranných správach. Hlavu má teraz plnú polročných výkazov, ale ten prejav naozaj vyznieval veľmi mobilizujúco.

A všetko by to zapadalo: niektorí ho počuli už ráno v správach, iní ho čítali až v tlači alebo sa o ňom dozvedeli len ústne od kolegov. Preto to odstupňovanie v dvojníctve. Nezačal pôsobiť u každého naraz. Avšak do popoludnia už ľudia dozreli. Ako prechádzal očami po tých samých dvojníkoch, jeden idúci oproti sa mu čímsi zazdal povedomý.

– Ahoj, Mišo! – zavolal mu priateľsky.

Dvojník sa na Lazovského odmerane pozrel. Len zo skupinky idúcej za dvojníkom – všetci mali pravé ruky vo vonkajšom vrecku kabáta – sa jeden oddelil, surovo Lazovského sotil a zasyčal:

– Ideš do riti! Nevidíš, že je to ministrov námestník?!

– Och, kto to má dnes rozoznať! – dovolil si vzdychnúť.

– Čo? Ty si proti jednote?!

Začalo to vyzerať hrozivo, ale potom nasadli do pripravených úradných limuzín a odfičali.

Zmýlil sa. Ale podľa čoho mal vedieť, že je to námestník ministra? Podľa podobného obleku a typickej chôdze chlapíka považoval za Miša Lipčana. Zmocnila sa ho úzkosť. Ku komu sa teraz môže človek odvážiť prihovoriť? Od tejto chvíle prestali existovať akíkoľvek priatelia a známi. V dave dvojníkov zostal úplne sám. Čudesný paradox: čím sa ľudia na seba viac podobajú, tým majú zo seba väčší strach…

– Je to on! – vykríkol jeden z dvoch dvojníkov v kožených mantloch, čo sa na neho spoza rohu vyrútili.

– Prečo myslíš? – spýtal sa pre istotu druhý.

– A prečo nie?

Nacvičenými hmatmi Lazovského zdrapli a šupli do antona.

– Vážení, mrzí ma, že vás sklamem, – zmohol sa po chvíli v uháňajúcom aute na poznámku, – ale som nevinný.

– Áno, – zasmial sa ten, čo ho objavil, – a tá vražda na Suchom Mýte ráno je čo? Ha? O tretej ráno, na lačno.

Bolo mu všetko jasné.

– A odtlačky prstov máte? – vhuplo mu na myseľ.

– Koľko len chceš. Veď nôž si nechal tam, ty hlupák.

To ho upokojilo. Viac sa už neozval, bez slova sa nechal predviesť pred ich nadriadeného. Kapitán mu zobral odtlačky a Lazovský zatiaľ pokojne čakal. Odtlačky sa zhodovať nemôžu, vravel si, a pustia ma. Ešte že je tu daktyloskopia. Lenže odtlačky sa presne zhodovali! Dvojníctvo teda dospelo až do tohto stupňa…

Potom sa s ním už nikto nezdržiaval. Strhli z neho šaty, strčili ho do cely a hodili za ním väzenskú pyžamu s dekou.

– Vrahúnisko!

Železné dvere surovo zalomozili a dvakrát v nich cvakla zámka.

Lazovského striaslo.

Vedel, že z tejto situácie ho môže zachrániť iba zázrak alebo poriadny husársky kúsok. Hlava mu trešťala. Ak sa odtlačky zhodujú s jeho, tak sa museli kresby na palcoch zmeniť aj ostatným dvojníkom a za vraha môže byť určený hocikto, treba ho len podstrčiť. Nevinnosť sa stala smiešnym pojmom. Nestačilo by mu len utiecť a prísť si akoby nič do zamestnania, v záznamoch o ňom všetko majú, hneď by ho mohli chytiť a prinajlepšom by sa znova stal dvojníkom, ktorému možno prisúdiť akýkoľvek iný zločin. Ak sa chce zachrániť, musí sa dostať do radov ohrozujúcich. Zabalil si hlavu do deky. Navonok sme si všetci dvojníci podobní ako vajce vajcu, ale kto má trestaneckú pyžamu, je väzeň, kto nosí kožený kabát, je tajný

a katovský oblek robí z hocikoho kata. Útek z tohto strediska smrti nie je záchranou, istota je tu, ibaže vo vhodnom oblečení dvojníka.

Treba konať.

Keď ráno dozorca otvoril dvere, Lazovský sa robil, že spí. Dvojník dozorca tým bol nútený vojsť dnu a väzňa zobudiť.

– Vstávať! – zadrmal ním.

Vtom dostal päsťou do spánkov a stíchol. Dvojník Lazovský si obliekol jeho dozorcovský mundúr, natiahol mu trestaneckú pyžamu a teperil ho omráčeného do súdnej siene.

– Pliaga, – prehodil, – predsiera, že odpadol.

– Poznáme, – povedali ostatní mundúrnici.

Vytiahol z vrecka fľaštičku čpavku a priložil prezlečenému dozorcovi pod nos. Bývalý dozorca hneď tvrdil, že je dozorca, ale nikto ho nebral vážne. Bez prieťahov ho odsúdili a dvojník Lazovský ho odovzdal katovi.

– Skúsime, či nie je na krku šteklivý, – zažartoval dvojník kat ako zrejme pri každom prípade a rozrehotal sa.

Istý čas bol dvojník Lazovský so svojím postavením dozorcu spokojný, no keď opadla prvá vlna šťastia zo záchrany holého života, niesol tento svoj údel veľmi ťažko. Najmä tučná žena, ktorú zdedil po dozorcovi i s tromi upišťanými malými deťmi, ho privádzala do zúfalstva. Okrem toho musel po službe chodiť so svokrom do hory rúbať stromy, pretože tísicsedemsto korún hrubého nestačilo. Čoraz častejšie, keď privádzal nového dvojníka pred sudcu, nemohol od závisti z tohto muža v talári odtrhnúť oči. Pohodlný život, päťtisíc mesačne a k tomu lákavá skutočnosť, o ktorej sa dozvedel od kata, že sudca má mladšiu ženu ako dcéru. A tých pár obligátnych sudcových viet sa už dávno naučil.

Vystriehol dvojníka sudcu, keď sám šiel úzkou súdnou chodbou a osvedčeným spôsobom si s ním vymenil oblečenie.

Bývalý sudca sa nikdy neopovážil proti nemu ozvať ako proti nepravému sudcovi, svedomite si plnil svoje dozorcovské povinnosti. Naopak, dvojníkovi Lazovskému sa zdalo, že je k nemu až trochu zbytočne veľmi úslužný. Lenže ľahko to už dávno nemusel byť on, možno ho niektorý väzeň medzičasom vymenil, a ten bol, pochopiteľne, zatiaľ spokojný. Kto to môže určiť? Dvojník ako dvojník. Najskôr to ani on nebol, pretože si naozaj ťažko predstaviť, že by bol s takou vyrovnanosťou niesol pomery v dozorcovej rodine aj s tým rúbaním dreva. Ktovie, kedy kto predošlého odovzdal katovi na pošteklenie. Ale to teraz Lazovského veľmi netrápilo, medové týždne s mladou bezdetnou sudcovou ženou svietili v jeho živote ako ten najjasnejší maják. Televíznych programov ako sudca vzhlia-

dol pomerne málo, najviac ak dopozeral televízne noviny. Potom ho zaneprázdňovala ona.

– Ó, Florián, – vravela túliac sa, – tvoja druhá mladosť si ma celkom podmanila!

A už bol jej.

– Ozaj, Floro, nemyslíš, že sa zase pominie tak rýchlo, ako prišla?

S hrdým vedomím rozdielu pätnástich rokov vo svoj prospech oproti údaju narodenia v zdedenej legitimácii od bývalého sudcu presvedčivo jej obavy rozptýlil.

Avšak napriek sladkému opojeniu, ktoré s Lolou prežívali, v posledných mesiacoch nemohol usnúť, i keď ona dávno tvrdo spala. Spočiatku sa domnieval, že nemôže zaspať pre dusné noci pri zatvorenom okne, ktoré Lola nedovolila otvoriť, aby nadránom neprechladla. Lenže nespával ani potom, keď sa už odvážil okno otvárať. Výčitky svedomia pre podpisy na rozsudkoch ho v prebdenej noci trápili rovnako. Veď on bol v skutočnosti ten, kto posielal deväťdesiatdeväť percent nevinných dvojníkov do väzenia iba preto, že s dvojníctvom nesúhlasili. Stále viac a viac upadal do trudnomyseľnosti, až to spozorovala aj Lola. Bolo mu jasné, že z miesta sudcu musí odísť. Bezpodmienečne musí oželieť pohodlný život, ktorý viedol, príjem i byt, aby nadobro nemusel stratiť aj ju. Len čoho sa chopiť? To bola otázka. O dozorcovstve neuvažoval ani chvíľu, má naň tie najhoršie spomienky hneď po trestancovi. A navliecť sa do kožiaka? Morálne len veľmi málo odlišné od toho, z čoho chce zúfalo zutekať. Osvojil si myšlienku prijať zamestnanie kata. Áno, dvojník kat dostane už hotový podpísaný a právoplatný rozsudok, sám je len obyčajný výkonný orgán bez každej zodpovednosti, ktorý môže pokojne spávať.

Ráno po svojom rozhodnutí si zavolal kata k sebe na pohovor. Postavil sa za dvere a keď kat vošiel, odzadu ho s citom chlopol svietnikom po hlave. Vymenil si s ním oblečenie a nechal ho tak, až sa preberie a s potešením zistí, že je odetý do talára.

Kat bol starý mládenec a býval v štátnej garsónke. Do toho jeho skromného obydlia sa teraz nasťahoval dvojník Lazovský, predtým úradník, neskôr väzeň, potom dozorca, bývalý sudca a teraz čerstvý kat. Priniesol si so sebou akurát jedno sudcovské oblečenie, aby mohol sem-tam doobeda, keď ešte nemá robotu a sudca súdi, odbehnúť potešiť sa s Lolou. Raz pred obedom mu Lola v posteli – vedel, že sa na to už dlhšie odhodlávala – povedala:

– Čo sa to s tebou, Floro, deje? – teraz si príjemný a inteligentný a večer si ani čo by…

– Ani čo by si osprostel, chceš povedať.

– No, jednoducho, si úplne iný človek.

– Máš pravdu, – prisvedčil jej, – asi životná únava, drahá.

– Ale zaujímavé, – pokračovala Lola, – že ináč si svieži aj potom…

– Áno, Lola, – skočil jej do reči, pretože v tomto ohľade o katových kvalitách nepochyboval a nerád to počúval, – duševne sa človek oveľa skôr opotrebúva, vieš?

– Asi máš pravdu, – prikývla.

Po čase talár aj s biretom spakoval a odhodil do smetiaka. Za Lolou nechodí. Nie je to už tá Lola, čo bývala. Určite to nie je ona. Buď sama v rámci možností dvojníčky vychytračila pre seba niečo výhodnejšie, alebo na jej miesto pani sudcovej sa vhodným podrazom podarilo dostať inej dvojníčke. Rozhodne terajšia ženská vystupujúca pod Lolinou firmou nie je jeho typ aj pri ináč značnej podobe. Nemá záujem.

Na popravisku začal vešať až s akousi pasiou, pričom pri každom prípade, samozrejme, nikdy nezabudne šantivo poznamenať „skúsime, či nie je na krku šteklivý". Zhnusený už aj z katovského remesla zakosíli odsúdenému dvojníkovi na krk slučku a s pocitom zadosťučinenia mu podrazí schodík. Pretože každý nový odsúdený dvojník je mu podobný ani čo by mu z oka vypadol a on v každom s pomstou na ňom vešia tú svoju podobu. Ako dáky fénix zla sa vždy znova zrodí a znova prichádza pod šibenicu…

Ráno Lazovský počúval správy, v ktorých vysielali aj výťah z jedného mimoriadneho prejavu obohateného o viaceré novšie slová. A má taký nejasný dojem, že sudca, keď vchádzal do budovy, mal o poznanie čapatejší nos… dozorca z druhého poschodia má rozhodne výraznejšiu hrivu, než ostatní a jeden svedok je akýsi neuveriteľne uškerený…

DÚHA

Vedenie Ústavu pre dúhy a vôbec zišlo sa v malej zasadačke hlavnej budovy. Prítomní: riaditeľ, vyšší tučný muž s tromi lalokmi pod bradou, zástupca s dvoma a pol lalokom, traja vedúci oddelení, každý s dvoma lalokmi a mladý nádejný vedec, chudý, zatiaľ bezlaločný.

Na masívnom stole misy s ovocím, na tanieroch chuťovky, fľaše s minerálkou a poháre.

– Vážení, – vstáva riaditeľ, – gremiálnu poradu nášho ústavu zvolávam tentoraz pod ústredným heslom Za nebeskú oblohu ešte krajšiu!

Zaznel slabý aplauz štyroch prítomných, čiže všetkých okrem mladého vedca.

– Prevratná doba pred nás nastolila povinnosť poznove popasovať sa s problémom dúh i prehodnotiť naše postoje, – pokračoval. – Položme si základnú otázku: Čo je to dúha, priatelia? Nebudem opakovať, iba poviem, že dúha je oblúk v spektrálnych farbách vznikajúci odrazom a lomom slnečného svetla vo vodných kvapkách v ovzduší, ktoré pôsobia ako trojboký hranol v spektroskopii. Tak veru. Ináč prírodný jav, ktorý ľudia od vekov obdivujú. Pravdu povediac, nič sa tak nevyrovná kráse dúhy ako samotná krása dúhy!

Opäť zaznel menší aplauz.

– Vždy som bol, priatelia, za krásu našich dúh. Za ich farebnú jagavosť, ktorá uchvacuje, nadchýna, vzrušuje a podnecuje. Však ma poznáte.

Mladý vedec sa zasmial.

– Veď v období, keď sa razila zásada „Nech kvitnú všetky kvety“, hneď som volal, aby dúha nebola taká bezvýrazná. Požadoval som dostávať do jej oblúka na nebeskú klenbu okrem zvyčajných farieb – žltej, oranžovej, červenej, fialovej, modrej a zelenej ďalšie krásne farby. Dovtedy v našom dúhovníctve zaznávané, ba priamo zavrhované. Ale akým právom, pýtal som sa. Akým právom, prosím vás pekne?! A tak som presadzoval rozšírenie dúhovej palety o hnedú a bielu, striebornú a zlatú. Áno, i čiernu, ktorá vedľa žltej ohromne ukáže. Bojoval som dokonca za obohatenie našej dúhy o také farby ako je oker, béžová, kaki, purpurová, morská zelená, rumelka i staroružová.

A perspektívne v ďalšom kole, vážení, mal som v pláne získať ľudí na vedení pre myšlienku dať priestor farbám, čo by z našej dúhy definitívne a úplne zotreli patinu staromilskej zaostalosti prýštia-

cej z tradičnej malosti pomerov a dostalo ju na úroveň špičkových zahraničných dúh svetových parametrov. Išlo predovšetkým o také farby, ako umbra pálená, cinóber, kobalt tmavý, bordó, kadmium oranžové, akvamarín, indická žltá, Van Goghova žltá, parížska modrá, belgická titánová a neapolská červená.

Tá dúha by musela spievať!

Pravda, nedošlo až k tomu.

Mladý vedec sa uchechtol.

Riaditeľ si dal z pohára poriadny glg minerálky.

– Pretože vývoj, priatelia, sa zastaviť nedá. Kým sa mi zámer podarilo realizovať, pokročil. Áno, v neprestajnom procese prehodnocovania vytvára sa potreba stále nových kvalít. Život je změna a změna je život.

Skrátka, nie že by som nebol za pestrosť a farebnosť našich dúh. To nikdy! Naopak. Avšak v súčasnosti sa už požiadavka exponovanej farebnosti na oblohe ukazuje ako prekonaná i zraku škodlivá! Čo dokazujú viaceré svetové kapacity z oblasti oftalmológie, čiže očného lekárstva.

Mladý vedec sa zasa zasmial, ešte bezočivejšie.

– Okrem toho vedenie jej nemiestnu farebnosť určite nerado vidí. Nekorešponduje totiž, som presvedčený, so všeobecnou tendenciou šetrenia. A práve preto aj my v našom Ústave pre dúhy a vôbec musíme priložiť ruku k dielu a čo najdôraznejšie presadzovať odbúranie prehnanej samoúčelnej farebnosti. Zásadne odmietame každý prejav l´artpour l´artizmu. Osobne si myslím, že dokonca šesť farieb dúhy je v dnešných časoch až luxusom. Iste súhlasíte so mnou, že by to bolo zbytočné plytvanie.

– Ja veru nie! – zaprotestoval mladý vedec.

– Páči sa mi prirodzený zápalistý a polemický tón mladého kolegu, primeraný jeho veku. Áno, tak to má byť. Mimochodom, pozdravujem strýčka, akademika Stoklasa! Čo však hovoria skúsenejší vedúci pracovníci? Ako dlhoročný odborník som presvedčený, že ak si odpustíme napríklad takú žltú, dúha sa bude naďalej na nebi skvieť aj tak až no. Preč s neskromnou rozhadzovačnosťou, priatelia!

Päťfarebná dúha musí stačiť aj tomu najnáročnejšiemu, ak má vytríbený vkus. Čo myslíš ty, zástupca?

Zástupca akoby sa ťažko rozhýbaval.

– Ja v rámci nutného trendu súhlasím.

– Aby dúha mala o farbu menej?

– Áno.

– Podotýkam, – zdôraznil riaditeľ, – že osobnej iniciatíve sa medze nekladú. Teda o jednu?

– Hej, o jednu, – zopakoval zástupca.

– No fajn, aspoň že tak, – skonštatoval riaditeľ a urobil malú významnú pauzu. – Mimochodom, neviem, prečo mi to prichodí na um, núkajú mi za zástupcu istého šikovného chlapíka z predsedníctva.

Zástupca prudko oživol.

– Á, no samozrejme! – vyhŕklo z neho. – Rozhodne! Keď sa tak nad problémom farebnosti hlbšie zamýšľam… vlastne aj z päťfarebnej dúhy ešte človeku zbytočne až oči zachádzajú. Takže vzhľadom na stúpajúce percento pacientov u očných lekárov za posledný štvrťrok navrhujem odbúrať z prežitkovej dúhy minulosti prebytočnú i piatu farbu, ktorá navyše nejde do páru. Som preto, vážení súdruhovia, za štvorfarebnú dúhu, dajme tomu, bez oranžovej nelahodiacej oku.

Zástupca výdatne zaglgal z pohára.

Na riaditeľovej tvári sa opäť zračí spokojnosť.

– Výborne. Ďakujem súdruhovi zástupcovi za príčinlivé rozvinutie pred nás nastolenej úlohy a som presvedčený, že výmena fundovaného zástupcu za neistého, neskúseného, by bolo zbytočné riskovanie.

Traja vedúci zatlieskali a zaglgali z pohárov.

– No prosím! – jasá riaditeľ, zahrajúc pritom trojdielnou podhrdlinou ako naťahovacou harmonikou. – Štvorpruhová dúha, to hneď ináč vyzerá, ak má človek správnu predstavivosť. A to sme, priatelia, iba na začiatku tejto našej tvorivej diskusie, podotýkam!

– To teda ďakujem pekne! – zaironizoval mladý vedec.

Riaditeľ jeho poznámku prepočul a obrátil sa na jedného z vedúcich.

– A čo ty, kolega Budkovič, povieš na takú červenú v dúhe?

– Čože? – zvolal prekvapene Budkovič. – Chcel by som mať vaše starosti. Ja nemám cement na chatu! Červená mi môže byť ukradnutá! Aj z dúhy.

Diskusia začína naberať temporytmus ako na scéne.

Riaditeľ: Ten cement ti predsa môžem jednoducho zadovážiť.Poznám sa s riaditeľom cementárne. Ty teda rozhodne zamietaš červenú v dúhe?

Budkovič: Predsa príliš ťahá oči. Vďaka za cement (stiahne zo špáradla chuťovku a odpije z pohára).

Mladý vedec: Fuj, dvíha sa mi žalúdok!

Riaditeľ: Vážení, stanovisko nášho kolegu Budkoviča považujem priamo za objavné! Určite sme si všetci už dlhšie pri pohľade na dúhu uvedomovali, že nám v nej čosi prekáža, akoby ťahalo oči. Ibaže sme nedokázali vyjadriť, čo by to mohlo byť. No prosím. A ono to tá červená!

Mladý vedec: Mne neťahala (pije rovno z fľaše).

Riaditeľ: (nevníma ho) Vidíte, veľké objavy vždy bývajú také prosté. Kolega Budkovič to tu vyslovil tak jednoducho, ako… ako… odpije z pohára)

Mladý vedec: Ako – cement!

Riaditeľ: Ako? Áno, napríklad – cement. Cement ako –

Mladý : Ako chata!

Riaditeľ: Tak veru, všetko slová každému z nás tak dobre známe zo súčasného života, ako…

Mladý vedec: Ako mrcha, bastard, kanál, hajzeľ a sviňa.

Riaditeľ: Tie som ja už nepočul, takže môžeme pokračovať. Áno, trojfarebná dúha, ctení priatelia, úplne dostačujúco vytvára lúziu dúhy a pritom nemrháme celospoločenskými hodnotami. A zaujímal by ma konečne názor nášho vzácneho kolegu Dubkoviča na fialovú. Spomínam si totiž, že raz sa bol vyjadril o šatách mojej ženy, že je to fialový hnus…

Dubkovič: Veď fialová navyše vlastne ani nie je nijaká farba, je to len mišung modrej a červenej, o ktorej sa tu už povedalo, že ťahá oči a modrá, tá keď je špatná, tak je strašne husná!

Riaditeľ: (nadšene) Veľmi správny postreh, kolega! Znova len môžem povedať, že postreh kolegu Dubkoviča je mimoriadny, ba obdivuhodný! Že ide o úsudok odborníka z najpovolanejších! (odpije z pohára)

Mladý vedec: (zakričí) A že sa vám teraz hodí do krámu!

Riaditeľ: Náš Ústav pre dúhy a vôbec preto vynaloží všetko úsilie, aby sme naše krásne dúhy nehyzdili viac fialovou pseudofarbou, ktorá len odpudzuje a zbytočne kazí vycibrený vkus našich pracujúcich. Tak. Nuž a, žiaľ, stojíme tu ešte stále pred problémom dvojfarebnej dúhy! Modro – zelenej.(pousmeje sa) Pekne by sme vyzerali! Sami to poznáte, ako sa hovorí – zelená modrá, pre blázna dobrá! Haha. Nechcem však ovplyvňovať a nerád vyvolávam, ale medzi nami, čo si o inkriminovanej modrej myslí náš fundovaný kolega Pupkovič?

Mladý vedec: Nemá čím, hehe…

Pupkovič: Myslím si… ééé… onô: modrá na pozadí modrej oblohy by aj tak v dúhe vyzerala ako diera. (odpije si)

Riaditeľ: To je váš názor?

Pupkovič: Áno, pretože potrebujem dostať družstevný byt pre syna. Preto, podľa mojej mienky, čím prv sa ohavnej modrej zbavíme, tým lepšie.

Mladý vedec: Pre syna.

Riaditeľ: Tiež som toho názoru.
Mladý vedec: Haha…
Riaditeľ: Pokiaľ ide o modrú.
Mladý vedec: (rozrehoce sa povýšeneckým smiechom na celé kolo) Takže zostala z celej dúhy iba zelená a hrozíte sa, aké teraz so mnou vypuknú komplikácie! Hahaha… Ale ste na omyle, vážení, nebudem vám tu robiť šaška! Zožerte si tú zvyšujúcu zelenú, aj tak je to všetko nezmysel! Hahaha…
Riaditeľ: (s veľkou úľavou) Ó, ďakujem mladému kolegovi, že pochopil aj on naliehavosť požiadavky dňa! Ešte raz srdečne nechávam pozdravovať akademika Stoklasa… (odpíja z pohára, akoby pripíjal akademikovi na zdravie)
Mladý vedec: Haha, že „pochopil"! Babkin chrbát! Kašlem vám, veľavážení, na to!
Riaditeľ: Ale pochopil, i keď to dávate najavo svojím príznačným osobitým spôsobom…
Mladý vedec: Neuveriteľná psina!
Riaditeľ: (nadšene) Vážení kolegovia, dovolím si prevolať nášmu vyspelému kolektívu – sláva! A – hurá! (rýchlo tlieska, traja vdúci i so zástupcom chabo tlieskajú)Ďakujem vám za pochopenie a ja si úlohu dúh vo svojom diári pod ústredným heslom Za nebeskú blohu ešte krajšiu!, ako údernícky, ba stachanovsky splnenú na vyše sto percent, odfajkúvam! (Vedúci so zástupcom si až teraz plne uvedomujú situáciu a seba v nej a sú zhnusení; zatiaľ čo mladý vedec je vrcholne pobúrený.)
Mladý vedec: To je na zbláznenie! (pije z fľaše)
Riaditeľ: (zarazene) Vážení priatelia, vidím, že niektorí ste trochu nesvoji. Ale môžem vás uistiť – nijaké obavy! Naopak – pokiaľ ide o dúhy, tak dobre sme s nimi ešte v živote ani nestáli. Až dnes pri bezfarebných dúhach si konečne budeme môcť dovoliť dúh ako nikdy dosiaľ. Pretože môžu byť priamo jedna na druhej, dúha na dúhe bez toho, aby sa navzájom rušili. Dúh, priatelia, budeme už mať odteraz ako v najvyspelejších krajinách!
Mladý vedec: Nezmysel!
Riaditeľ: Nie, nie, priatelia, niet za čím žialiť. Veru nie. Len si uvedomte, ako príliš strakatá až bezočivo krikľavá dúha pôsobila ľahtikársky, pojašene, neseriózne a nemala už dnešnému človeku čo povedať. Vyzývavo hýrivé farby svedčia girlandám pripitého karnevalového sprievodu, no nie veľkosti človeka našich dní. Až odfarbením dúhy,